בס"ד

שמעתא עמיקתא

גליון בין הזמנים | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

גליון מורחב
יש לשלוח בקשה ל-
amikta@amikta.co.il

הלכות מצויות לימי בין הזמנים

משיעורי
הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

עניני אורח חיים

כיסוי הראש

ר"א שמותר ללמוד בגלוי הראש אלא שעל ת"ח להיזהר בזה מאחר שהעם תופסים דבר זה לקלות ופריצות. [שו"ת מהרש"ל (סי' עב הובא בט"ז סי' ח ס"ק ג). ובשו"ת זכרון יהודה (סי' כ) בנו של הרא"ש כתב דטוב הוא שלא לישב בגילוי הראש בשעת הלימוד למי שיוכל לסבול לפי שילמוד יותר באימה ולפעמים מפני כובד החום אינו יכול לסבול. ובביאור הגר"א (סי' ח על סע' ב) כתב שאין זה אלא חסידות]. ויש אוסרים. [ט"ז (שם וסי' עד ס"ק ב) כי דברי קדושה אסור להוציא בגילוי הראש. ועי' בפמ"ג (סי' ח מ"ז ס"ק ג)]. וכן עיקר. [מ"ב (סי' ב ס"ק יב). והפר"ח (סי' צא על סע' ג) צידד להקל ומ"מ סיים שיש להחמיר כהאוסר]. ומי שאנוס ואין בידו ללבוש כיסוי ראש עדיף שילמד בגילוי ראש משיתבטל מחמת זה. [דבשעת הדחק יש לסמוך על המקילין. וכן הוא בחשוקי חמד (ב"ב כא.)].

הרהור בדברי תורה (שמיעת שיעורים וכדו' בגילוי הראש)

מותר להרהר בדברי תורה בגילוי ראש. [בירור הלכה (סי' צא) ע"פ הט"ז (סי' עד ס"ק ב)]. ועל כן מותר לשמוע שיעור תורה או מוזיקה שיש בה פסוקים וכדו' מהקלטה בגילוי ראש (ואף מול ערוה). [דאין כאן אלא הרהור בלבד, ואע"פ שהרהור זה בא משמיעה מ"מ אכתי חשיב הרהור, דעי' במ"א (סי' פה ס"ק ב) שהביא מהט"ז והש"ך שערום וחבירו מברך אסור לכוון לשמוע הברכות ע"מ לצאת בברכתו, דליכא למימר ביה שומע כעונה דהא אסור לו לענות. וכן פסק המ"ב (סי' עה ס"ק כט). וביארו המחצה"ש והלבו"ש (שם) דשומע כעונה עדיף מהרהור, ויש לו דין כאילו אמרו הוא עצמו. ומבואר דאסור דוקא כששומע מאחרים כשיש לו דין שומע כעונה, וא"כ אם אינו מכוון להיות כעונה ובפרט ע"י שמיעה ע"י הקלטה שלא שייך שומ"ע אינו אלא הרהור ושרי. ועי' במ"ב (הקדמה לסי' עד וסי' עה ס"ק כט) הרהור שרי אף נגד ערוה. ובבה"ל (סי' צב ד"ה ולכן) כתי' דהרהור בד"ת שרי אף בלא נט"י אחר נגיעה במקומות המכוסים. ועי' עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ח].

בירך בלא כיסוי הראש

אם שגג והתפלל בגילוי הראש ייד"ח. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש תפלה פ"ב אות טז), הגרישו"א זצ"ל (ישא יוסף ח"ב סי' ג) ואור לציון (ח"ב פ"ז אות יג). ועי' באג"מ (או"ח ח"ד סי' מ אות יד)].

כיסוי על ידי גופו

כיסוי בגופו כגון בידו לא מועיל לענין הזכרות, כי היד והראש גוף הם ואין הגוף יכול לכסות את עצמו. [מ"ב (סי' ב ס"ק יב) ע"פ המ"א דלא כמהרש"ל], ובשעה"ד אפשר להקל, אלא שאף באופן זה יותר טוב למשוך הבית יד של הבגד על היד ומכסה בו ראשו. [מ"ב (שם)].

דברים שבקדושה

אמירתם בסלון שיש בו אמבטיה (ג'קוזי)

סלון שיש בו אמבטיה (ג'קוזי) מותר לומר בו דברים שבקדושה (כגון ברכה), ואף בתוך האמבטיה (ג'קוזי) מותר. [כי באותו רשות עכ"פ ברוב הפעמים עומדים לבושים, וכמו כן בד"כ אין שם הבל ולא זוהמא וע"כ אין דינו כמרחץ כמבואר בשו"ע (סי' פד) ובמ"ב (שם). ועי' באור לציון (ח"א סי' א)].

תפלה

יציאה לדרך לפני עמוד השחר

אסור לצאת לדרך לפני שמתפלל [שו"ע (סי' פט סע' ג)], ועל כן אין לצאת תוך חצי שעה לפני העמוד השחר. [מ"ב (ס"ק יז)]. ויש אומרים שאין דין זה נאמר אלא כשהנסיעה היא שעה וחומש או יותר. [אור לציון (ח"ב פ"ז אות ו)]. ובשעת הדחק שכלי תחבורה אינו ממתנת לו יכול לליך מקודם לדרך. [מ"ב (ס"ק כ)].

אחר אמירת ברכות השחר

יש מקילין לצאת לדרך לאחר שאמר מקצת ברכות (ברכות השחר), וטוב להחמיר בזה. [רמ"א (סע' ג)].

לצורך מצוה

כשנוסע לצורך מצוה מותר לנסוע לפני התפלה. [ע"י במ"ב (סי' פט ס"ק כ וסי' צ ס"ק נג)]. ומ"מ מוטב שיאמר תחלה ברכות השחר. [מ"ב (סי' צ ס"ק נג)].

דעתו להתפלל במקומות הקדושים

יש אומרים שהנוסעים על מנת להתפלל בכותל המערבי או בקברי צדיקים רשאים לנסוע אחר עמוד השחר, כיון שעיקר כוונתם לצורך התפלה עצמה. [אור לציון (ח"ב פ"ז אות ו)].

אחר אמירת ברכות השחר

במקום הצורך יכול לצאת לדרך אחר עמוד השחר אפילו לצרכו אחר שבירך ברכות השחר (כשדעתו להתפלל במקום השני). [שבט הלוי (ח"ח סי' יט וח"י סי' יז אות ח)].

אחר שהגיע זמן מנחה או מעריב

אסור לצאת לדרך מזמן שהגיע תפלת מנחה קטנה. [ע"י במ"ב (סי' רלג ס"ק א)] או מעריב [שם (סי' פט ס"ק יט)]. וי"א דלפני מנחה ומעריב אין איסור. [או"ש (ח"ב פ"ז אות ו)].

תפלה בשעת נהיגה או בזמן נסיעה

נהג רכב אסור לו להתפלל בעת הנסיעה משום חשש פק"נ. [הגרשז"א זצ"ל (אבני ישפה פ"י"ד הגה 26)]. והנוסע במכונית וכדומה, אם יש באפשרותו לבקש לעצור את הרכב ולהתפלל שמונה עשרה בעמידה עליו לעשות כן. [שו"ע (סי' צד סע' ד) ומ"ב (שם ס"ק יג)]. אם הדבר כרוך בסכנה או בהפרעה בכוונת התפלה מותר להתפלל אף בשעת הנסיעה. [שו"ע (סי' צד סע' ה)].

הגיע לתחנה שצריך לרדת בעודו מתפלל תפלת י"ח

אם הגיע לתחנה שצריך לרדת, מותר לו לרדת אף שהוא באמצע תפלת שמונה עשרה (והתירו בזה כדי שלא יהיה טרוד ויוכל לכוון). [הגרחפ"ק זצ"ל (אשי ישראל פכ"ג הגה מג)].

לצאת לדרך כשידוע שלא יוכל להתפלל בעמידה

אין לצאת לנסיעה אם יודע שלא יוכל להתפלל בעמידה ובשעה"ד מותר. [ע"י גר"ז (צד, ה)].

תפלה בזמנה בישיבה או שלא בזמנה בעמידה

בשעת הדחק מוטב להתפלל קודם נץ החמה בביתו בעמידה, אם הוא אחר זמן משיכיר את חברו (כ-50 דק' לפני נץ החמה), מלהתפלל בדרך בשעת הנסיעה או כשהוא מהלך. [מ"ב (סי' פט ס"ק לט-מב)]. וכמו כן בשעת הדחק עדיף להתפלל מפלג המנחה בעמידה, ולא אחר צאת הכוכבים בשעת נסיעה. [הגרחפ"ק זצ"ל (אשי ישראל פכ"ג הגה נג)].

כבוד התפלה

תפלה בנעלי ים

במקום שאין הדרך ללכת בפני בנ"א גדול עם סנדליים בלי גרביים, בנעלי ים וכדו', אין לנעלם בשעת התפלה, אא"כ אין לו ברירה אחרת. [עי' בשו"ע (סי' צא סע' ה), מ"ב וערוה"ש (אות ה)].

תפלה עם כובע וחליפה או במנין

אם שכח הכובע או החליפה, אין עליו להפסיד תפלה בציבור על מנת להשיגם, ואם יוכל להספיק להתפלל עם הש"ץ, עדיף. [הגרשז"א זצ"ל והגרישו"א זצ"ל (תפלה כהלכתה פ"ז הגה פ והליכו"ש פ"ב אות טו). ודעת הגרח"ק זצ"ל (נקיות וכבוד התפלה עמ' קפב) שבכה"ג עדיף להפסיד תפלה בציבור].

במקום פתוח (שדה, רחוב וכדו')

לכתחלה לא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה או ברחוב, דכאשר מתפלל במקום צנוע יש עליו יותר אימת המלך. [שו"ע (סי' צ סע' ה)]. ומ"מ מקום מוקף מחיצות אף שאינו מקורה, מותר להתפלל בו לכתחלה. [מ"ב (ס"ק יב)]. ועוברי דרכים רשאים להתפלל במקום פתוח, אלא שאם יש במקום אילנות וכדומה עדיף לעמוד בניהם בשעת התפלה. [מ"ב (שם ס"ק יא)].

שבת

מקרר ללא התקן שבת

מקרר שאין לו התקן שבת, ניתן לכוון שעון שבת מערב שבת המכבה את המקרר בזמנים מסוימים ואז ניתן לפתוח המקרר בזמנים שהמקרר אינו פועל. אם אין לו שעון שבת, פעמים שיש עצות להתיר השימוש בו, וישאל שאלת חכם. [ע"פ מומחים וחשובי המורים. בשעת הדחק כדי להתיר השימוש בו בשבת שמענו ממומחים שיש ניתן לסמוך על העצה דלהלן, לנעול המפסק (כפתור) הגורם דליקת וכיבוי האור ע"מ למנוע הדלקת וכיבוי המנורה בשעת פתיחת וסגירת המקרר וע"מ לנטרל דליקה וכיבוי המנוע (ולענין השפעה על המנוע והמדחס יפתח ויסגור הדלת כשהמקרר פועל). ואם מערכת דליקת וכיבוי האור אינו פועל ע"י מפסק גלוי אלא ע"י מפסק מגנטי מוסתר, ע"מ לגלות מקום המפסק יש לקחת מגנט רגיל ולהצמידו למקרר באזור משקוף המקרר במקום שגומי דלת המקרר נישען עליו ולהעבירו סביב המסגרת עד שהאור נכבה, לאחר איתור מקום המפסק יש להשאיר המגנט במקום זה במשך כל השבת (הדבר ימנע פעולות הנ"ל). אם המקרר יש לו צג או אור בקרה וכדומה הנדלק בשעת פתיחת וסגירת הדלת וכדו' שלא נוטרלו ע"י עצה הנ"ל, לא ניתן לסמוך על עצה זו רק על עצה ראשונה ע"י הכוונת שעון שבת מער"ש].

עניני יורה דעה

הכשרת המטבח בצימרים

שיש

המתארח בצימר וכדו' ורצונו להשתמש בשיש להנחת מאכלים "קרים", אם יש חשש שהשיש נאסר צריך להכשירו כדלהלן: אם עתיד להשתמש בו באופן ארעי, כגון שמתארח רק יום א', די בניקוי יסודי לפני השימוש. ואם עתיד להשתמש בו באופן קבוע, כגון שמתארח שם כמה ימים, יש לכסותו או להכשירו (כמבואר בסמוך). [עי' המקורות בדין שלחנות. ומש"כ שיש לכסות הוא ע"פ הרמ"א (סי' קכא סע' ה) שחושש לשמא ישתמש בחמין. אלא שבאמת בנ"ד שיש היתר דרוב תשמישו ועוד צדדים קיל טפי, ואכמ"ל].

ואם רוצה להשתמש בו להנחת מאכלים "חמים", צריך להכשירו כדלהלן: **לבני אשכנז:** ניתן להכשירו ע"י המתנה מעת לעת משימוש בחמים האחרון וניקוי (ואם אינו יודע מתי היה שימוש אחרון א"צ להמתין דסתם כלים אינן בן יומן), ויש לערות עליו רותחים מכלי ראשון (עדיף מקומקום חשמלי). אלא שיש סוגי שיש שעלולים להתקלקל ע"י עירוי מים רותחים (כגון שיש מאבן חברון או קיסר) ועל כן באופן זה יסמוך על הכיסוי בלבד. [עי' בשו"ע (סי' תנא סע' כ) ובמ"ב (שם). ועי' עוד ברמ"א (סע' ו), במ"ב (ס"ק יט), באשרי האיש (יו"ד פ"ה אות לה) בשם הגרישו"א זצ"ל ובאור לציון (ח"ג פ"י אות יא). ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליונות צ"ה ורנ"ט]. **לבני ספרד:** ניתן להכשירו ע"י המתנה מעת לעת משימוש האחרון וניקוי יסודי (ואם אינו יודע מתי היה שימוש אחרון א"צ להמתין דסתם כלים אבנ"י) או יכסנו. [עי' במקורות דלעיל].

תנור

תנור כשר שרוצה להכשירו מבשר לחלב או איפכא, יש להכשירו על ידי ניקוי וליבון קל, והיינו על ידי הדלקתו על חום גבוה לחצי שעה (ואם יש אפשרות לעשות כן על ידי הגריל עדיף כי גופו אינו נסתר). [הגרישו"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פ"ה אות כח)]. ואף באופן שהתנור נטרף מחמת איסור, שיש מקום להקל על ידי בליבון קל, כיון שאינו נאסר אלא ע"י זיעה. [קשו"ע (פפופר בב"ח קונטרס הביאורים סי' ה)]. ומ"מ על הרשת ותבניות התנור לא יניח מאכלים אלא ע"י הפסק כלי. ויש מורים להחמיר בכה"ג, להצריך ליבון חמור. [ודעת האג"מ (ספר הגעלת כלים עמ' תמה) דצ-375 דרגות צלזיוס סגי לזה]. ואם א"א להכשירו באופן זה, יעטוף המאכל והכלי (או התנור), ועדיף לעשות כן ע"י ב' כיסוים. [עי' במקורות להלן בשימוש במקרוגל].

כיריים (גז, קרמיות ואינדוקציה)

כיריים אפילו במקום שיש חשש שהשתמשו בהם בדברים אסורים, אין צריכות הכשר, (וכל שכן המבערים שאין צריכין הכשר), ודי להם בניקוי יסודי אם לא מניחים עליהם אוכל באופן ישיר אלא על ידי הפסק כלי. [כמבואר במ"ב (סי' תנא ס"ק לד) ובאג"מ (יו"ד ח"א סי' נט). וכן פסק באור לציון (ח"ג פ"י אות ג)]. וכן הדין בכיריים חשמליות (קרמיות או אינדוקציה) ויקפיד שהמשטח יהיה נקי בכל שימוש. [ועי' מש"כ בזה בס"ד בזה בגליונות ש"מ ושמ"ד בזה, ואע"פ שהתם החמרנו שאני הכא דאכסנאי הוא וע"כ יש להקל טפי כי אינו אלא שימוש ארעי. עי' בשמעתא עמיקתא גליון קל"ג].

שימוש במקרוגל

המתארח במלון וכדו', רשאי להשתמש במקרוגל שנאסר, או שהוא בשרי ורוצה להשתמש לחלבי (או להיפך), אחר ניקוי יסודי ועטיפת המאכל והכלי ע"י ב' כיסויים. [עי' בשו"ע (יו"ד סי' קח סע' א) וברמ"א (סי' צב סע' ח) שאם המאכל מכוסה אין חשש משום ריחא או זיעה. וא"כ בנ"ד אם מנקה את המקרוגל ומכסה את המאכל אין חשש. וכן הורה בעל האו"ש (דרשת וחקרת ח"ב יו"ד סי' ד) שמותר להשתמש במקרוגל בכה"ג. אולם באופן קבוע אין לנהוג כן, עי' בהליכו"ש (פסח פ"ז הגה 44), באשרי האיש (פ"ה סוף אות ג) ובמבית לוי (ח"ז עמ' כה וח"י עמ' כב אות ט). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קמ"ב].

מנגל

רשת מנגל שנטרפה צריכה ליבון חמור. [שו"ע (סי' תנא סע' ד)]. ועל כן יש לחממה ב-372 דרגות צלזיוס. [אג"מ (שם)]. ואם היא עלולה להתקלקל ע"י כך אין לה תקנה. [שו"ע (סע' - ו)]. מיהו אם אינו יודע בבירור אם צלו בה בשר כשר כדבעי, והיא עלולה להתקלקל ע"י ליבון חמור (ואין באפשרותו להשיג רשת חדשה המתאימה למנגל), ינקנה ניקוי יסודי וילבנה בחום הכי גבוה. [לצאת דעת הפוסקים הסוברים דאמרינן כבולעו כך פולטו בליבון]. ויניח כלי או רשת להפסיק בין האוכל לרשת. [דבכה"ג הוי מכלי לכלי דלא בולע ללא רוטב. ומקצת רוטב העלול להכנס ביניהם הרי הוא נשרף ואינו חשיב רוטב, ואכמ"ל. ואף דדעת הרמ"א (סי' צב) להחמיר מכלי לכלי אינו אלא חומרא בעלמא ובכה"ג שאינו אלא חשש וגם כבר הכשיר ע"י ליבון יש מקום להקל. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ח].

שלחן במקום ציבורי

הרוצה להשתמש בשלחן במקום ציבורי שלא מקפידים שם על כשרות, כגון בגנים או במטוס וכדו', עליו לכסותן ע"י מפה. ומ"מ אם אין לו מפה רשאי להניח עליהם דבר קר אפילו הוא לח, אחר שיקנח השלחן היטב. אבל אין להניח עליהם דברים חמים. [עי' ברמ"א (סי' צא סע' ב), בט"ז (ס"ק ג), בנקה"כ (שם), בש"ך (ס"ק ג), בתורת חטאת (כלל יז סוף דין ד) ובפמ"ג (מ"ז ס"ק ב). והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא קצ"ג].

טבילת כלים

כלים חד פעמיים (כגון מנגל)

כלי חד פעמי פטור מטבילה, אפי' אם דוחקין עצמן ומשתמשין בו ב' או ג' פעמים. [אג"מ (יו"ד ח"ג סי' כג) מנח"י (ח"ה סי' לב)]. ויי"א שיש להטבילם ללא ברכה. [הגרי"ש אז"ל (קונטרס הלכות טב"כ - ישראלזון אות לה)]. ונוהגים להקל. [תשובות והנהגות (ח"ד סי' קצב). ועי' באז נדברו (ח"ז סי' עא)].

השתמשות חד פעמית בכלי לא טבול

אסור להשתמש בכלי העומד לסעודה ללא טבילה. ואפילו באופן חד פעמי. ואף כשאין בידו להטבילו כלל (וכגון שאין בור הטבילה פתוח). [עי' בסמוך לענין השתמשות בכלי סעודה במלון. ואף לדעת הגרשז"א זצ"ל המיקל שם, מ"מ בכלי השייך לבעליו לא מקילינן, כמ"ש הגרשז"א זצ"ל גופא בספר טבילת כלים (פ"ד הגה ד). ועי' בזה בשמעתא עמיקתא בגליון קפ"ו]. ומ"מ באופן שאין לו מקום היכן להטביל הכלי, יש עצה לפוטרו מטבילה, והיינו על ידי נתינתו במתנה לגוי ולחזור ולקבלו בהשאלה. ומ"מ אין לסמוך על זה אלא עד שיזדמן לו מקווה לטובלו (דאז יקננו בחזרה מהגוי ויטבלנו כדין). [שו"ע (סס"י קכ) וט"ז (ס"ק יח)].

כלים לא טבולים במלון או צימר של ישראל

כלי סעודה השייכים למלון או צימר וכדומה שבעליהן יהודים, חייבים טבילה, ועל כן אסורים בשימוש כל זמן שלא הטבילום. ויי"א שמותר למתארחים להשתמש בהם ללא טבילה. [מנח"ש (ח"ב סי' סו אות יד)]. ואין להקל אלא בשעת הדחק. [תשובות והנהגות (ח"ה סי' רנט). ועי' בדרכ"ת (ס"ק ע וס"ק פח) ובמנח"י (ח"א סי' מד) ועי' עוד בשמעתא עמיקתא גליונות ק"ג וקמ"ז].

כלים של חשוד על טבילת כלים

כלי סעודה השייכים למי שחשוד על טבילת כלים. אם ידוע לו בודאי שלא טבל אותם, הדין כנ"ל לענין כלי מלון. ואם ספק הוא ואין בידו לברר (וכגון מחמת חשש שיפגע בבעל הבית וכדו'), רשאי להשתמש בהם. [שם].

קופסאות שימורים

קופסאות שימורים שייצרם עכו"ם, יש אומרים שמיד אחר פתיחתם צריך להוציא מתוכם את תכולתם. [חזו"א (טבילת כלים פ"ד סוף הגה כ). וכן נקט בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמו-תמז) בכלי מתכות. ועי' באורחות שבת (ח"א פי"ב סוף הגה ו) דעי"כ החזו"א סמך על דברי המהרי"ל (קו"א אות קלו ד"ה ודע עוד) עד שעת הפתיחה]. ויי"א שפטורות מטבילה משום שנעשו ראויים לשימוש רק ע"י ישראל. [הגרשז"א זצ"ל (שש"כ ח"ג פ"ט סו הגה י), אור לציון (או"ח ח"א סי' כה) והצי"א (ח"ח סי' כו)]. והמנהג להקל. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שם עמ' רכ אות ו עמ' ריט וחוה"מ עמ' שנ אות ג)].

צנצנות קפה

צנצנות קפה וכדו', מעיקר הדין אינן חייבות טבילה עד שתגמר תכולתן. [המהרי"ל דיסקין (קו"א אות קלו ד"ה ודע עוד) משום דבקונה כלי עם משקה א"צ לשפוך המשקה ולהטבילו, דשב ואל תעשה הוי ולא נקרא שימוש. וכן הוא לדעת האג"מ (יו"ד ח"ב סי' מ). וכן פסק האור לציון (ח"א סס' כד)]. ויש מחייבים. [חזו"א (שם)]. והמנהג להקל. [הגרנ"ק זצ"ל (חוט שני שם עמ' רכ אות ו עמ' ריט וחוה"מ עמ' שנ אות ג)].

להחזיר העודף (למקולים לעיל)

אם הוציא את המאכל מהקופסת שימורים או הצנצנות ולא השתמש בכל מה שהוציא, מותר להחזיר את הנשאר לקופסה אף על פי שלא טבל אותה. [שש"כ (פ"ט הגה מד בחדש) בשם הגרשז"א זצ"ל, ע"ש טעמו. ועי' בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמו) שכתב שבאופן זה יש להחיב טבילה].

לייחדה לשימוש רב פעמי (למקולים לעיל)

כשאחר השימוש מיחדים אותה לשימוש רב פעמי, יי"א שחייבת טבילה. [הגרנ"ק זצ"ל (שם עמ' ריט אות ו) והאז נדברו (ח"ז סי' עא)]. ויש פוטרים. [אג"מ (יו"ד ח"ב סי' מ וסס' קלו). וכסברתו שם נקט נמי המהרי"ל דיסקין (הובא בתשובות והנהגות ח"א סי' תמו-תמז). וכן יוצא מהחלקת יעקב (יו"ד סי' מב) ושאר הפוסקים שפטרו קופסאות שימורים משום שנעשו ראויים לשימוש ע"י ישראל. וכן פסק האור לציון (שם). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ח].

כלים חשמליים

כלים חשמליים העשויים מחומר המחייב טבילה, אע"פ שע"י הטבלתם במים יש חשש שיתקלקלו, חייבים טבילה. וכדי למנוע קלקול הכלי יש לפוטרו מטבילה ע"י פירוק חוטי החשמל שבתוך הכלי. [מנח"ש (דפוס ישן ח"ב סי' סו) וקובץ תשובות (ח"א סי' ג)]. ובאופן שהדבר אינו אפשרי יש עוד עצה לפטרו מטבילה, ע"י נתינתו במתנה לגוי ולחזור ולקבלו בהשאלה. [דרכ"ת (ס"ק קיב) בשם שלחן גבוה (סי' תנא וסי' קכ ס"ק יא), בן איש חי (מטות שנה ב' אותיות ח ויא) ומנח"י (ח"ה סי' קכו אות ב). ואף המ"ב (סי' שכג ס"ק לה) אפשר דיודה בנ"ד. ועי' בשמעתא עמיקתא גליונות ק' וקכ"ח].

צילום שמש וכוכבים

אסור לעשות או לצייר צורת לבנה, שמש וכוכבים. [שו"ע (יו"ד סי' קמא סע' ד)]. ואסור אף להשהותה ברשותו אפי' לנוי. [שו"ע (שם)]. ואיסור זה הוא בצורה הניכרת באופן שמי שרואה מזהה אותה. [יד הקטנה (ח"ב פ"ג ל"ת יח), אג"מ (ח"ה סי' ט אות ו) והגרנ"ק זצ"ל (קובץ צהר ח"י עמ' תקכא)]. בין אם היא בולטת בין אם היא שוקעת. [שו"ע (שם)]. ויש להחמיר אף בצורה שאינה בולטת ואינה שוקעת. [נקה"כ (על הט"ז ס"ק יג), אג"מ (שם) והגרישו"א זצ"ל (אשרי האיש יו"ד פ"י אות כב)].

אין הצורה שלמה (שקיעת החמה)

אסור לעשות כן אף כשאין צורת הלבנה שלמה. וכן הדין בצורת שמש שאינה שלמה (כגון בשעה ששוקעת). [פני"י (ר"ה כד. ד"ה במשנה, וכד : על תוס' ד"ה לא), מנ"ח (מצוה לב) כיון שהם נראים לנו בזה האופן. וכן דעת המהרי"ט (ח"ב יו"ד סי' לה) והמקור מים חיים (שם). וכן פסק המנח"י (ח"י סי' עב ד"ה הנה). ויש מתירין בשמש. [השבט הלוי (ח"ז סי' קלד אות ז) והגרנ"ק זצ"ל (שם)]. והעיקר להחמיר כדעה הראשונה. [כי כן מבואר מרוב הפוסקים הנ"ל. וכן דעת הגרישו"א זצ"ל (שם)]. ולענין צילום עי' בסמוך.

צילום לבנה, שמש

יש מקום להקל לצלם לבנה, שמש וכוכבים ע"י מצלמות דיגיטליות המצויות בזמננו. [עי' בשבט הלוי (שם אות ה) שמצדד שצילום (של זמנו) אינו בכלל עשייה, ונר' שבצילום דיגטלי יש להקל טפי כי אינו כתב מתקיים, וכן דעת הגרישו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ב אות ד) לענין שבת. ודעת הגרשז"א זצ"ל (נשמ"א סי' שמ ס"ק א) שאינו בכלל כתב. וכבר השוו הפוסקים דיני עשייה דכאן לשבת. והארכנו בס"ד בגליונות ר"פ ורכ"ג].

פיתוח תמונה של צורת שמש וכדו'

אף באופן שמותר לצלם מ"מ יש להחמיר שלא לפתח התמונה. [כדעת הנקה"כ (שם) דס"ל שאף בעשייה שאינה בולטת ואינה שוקעת יש איסור]. ואם כבר פתחו התמונה מותר להשהותה. [הגרישו"א זצ"ל (שם)]. ואם צילם השקיעה (שאין השמש בשלמותה) יש מקום להקל לפתח התמונה. [כי בכה"ג יש לסמוך על המקילים שצורת שמש שאינה שלמה מותרת בעשייה, והיינו כי הדפסה קילא טפי כי אינה בולטת ואינה שוקעת, עי' בט"ז (שם) שמיקל בזה. ועוד די"ל שאינה בכלל עשייה וכעין מש"כ השבט הלוי (שם)].

צורה המופיע על מסך

תמונות המופיעות ברקע מסך מחשב וכדו' ובהם צורות אלו, אע"פ שהן מופיעות ע"י שמדלליך המכשיר יש מקום להקל. [עי' משו"כ בהגהות לעיל. ועוד שאין כאן עשייה ממש אלא ממילא היא מופיעה. וכן שמענו מפוסקי זמננו. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון שכ"ג].

עניני אבן העזר

איסור הסתכלות

המסתכל אפי' באצבע קטנה ע"מ להנות עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם וגו'. [ברכות (יב:) ומ"ב (שם ס"ק ז)]. ומ"מ ראיה בעלמא לפי תומו בלא הנאה שריא אם לא מצד המוסר. ואדם חשוב יש לו ליזהר בכל אופן. ובמקומות שדרכם להיות מכוסים אף ראיה בעלמא אסור. [מ"ב (סי' עה סס"ק ז). ועי' בביאור הלכה (ססי' רכה) וצע"ק]. ואם מוכרח ללכת דרך מקום שמצויות בו כאלו שאינן מתלבשות בצניעות, ובע"כ יראה ראיה בעלמא, אם אינו מכוון לראות ולהנות אין איסור. [תורה לשמה (שאלה שצד). והגרנ"ק זצ"ל בחוט שני (ח"ג עמ' רסד). וכ"ז אם ליכא משום הרהור, וכ"כ בחוט שני (שם). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ק"ד].

בעבידתיה טריד באיסור הסתכלות (חוף שיש בו מציל)

העוסק בדבר שיש בו חשש איסור הרהור, אם טרוד בעבודתו (כגון רופא לצורך רפואה) אין איסור. ומ"מ כשאפשר להימנע מכך בפרט כשיש פקפוק בהיתר זה, יש למנוע הדבר (אלא אם כן יש חשש סכנה), ועל כן במקום רחצה וכדו', תשמש אישה בתפקיד מצילה, ואם יש מציל תלכנה לבושות חלוק. [עי' אג"מ (אה"ע ח"ד רסי' סב) ואז נדברו (ח"י ב' סי' מד וח"י ג' סי' סא אות ג). ומ"מ פשיטא דאם יש צורך בהצלה חובה להציל אף במקום שיש משום איסור הרהור, כמבואר בסוטה (כא:) דאמרו היכי דמי חסיד שוטה כגון דקא טבעה איתתא בנהרא ואומר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה. ועי' במנחת חרבה (סוטה שם) דכתי' דמיירי דיש אחרים להצילה דאל"ה אינו רק חסיד שוטה אלא שופך דמים, וכן בגינת ורדים (אה"ע סי' ה) דמי שלא מציל משום הרהור הוי כאילו הורגה. ובשו"ת פנ"י (אה"ע ח"ב סי' מד) כתי' דחייב להציל אפי' עלול להיכשל באיסור הוז"ל והארכנו בשמעתא עמקיתא גליון ש"י].

עניני חושן משפט

פריקה וטעינה

לעזור למי שנעמד בכביש (מחמת פנצ'ר וכדו')

אם רואה חברו שנעמד בכביש מחמת שהתקלקלה מכוניתו או התפנצ'ר אחד מהגלגלים, אם אין ביד חברו לתקנה או שהדבר כרוך בטרחא גדולה מאוד, חובה לעוזרו ע"מ להצילו מצערו שלא יצטרך להשהות במקום. [עי' במרב"ם (סוף הל' רוצח) בב"י (סי' רעב), בסמ"ע (ס"ק יד) בט"ז (שם) ובערוה"ש (אותיות ח ויג). וכן נקט בפאת שדך (ח"א סי' קסד). ועי' בשו"ע (שם סע' ז) ובפרי יצחק (ח"ב סי' נט) שבמקום שהבעלים יכולים לבדם לית לן בה. ואם יש טרחא מרובה י"ל דדמי לחולה וזקן שמבואר שם שחייבים לעזרם. והכל לפי הענין].

עצירה לאנשים (טרמפ)

כמו כן אם מוצא חברו בכביש ואין בידו להגיע למחוז חפצו כגון בשעות מאוחרות שאין כלי תחבורה מצויים וכדו', יש לעוזרו אם הדבר בידו (ואין חשש סכנה בדבר) ולקחתו למקום ישוב. [כמבואר במקורות לעיל. וכשבידו לנסוע בכלי תחבורה וכדו' אע"פ שאין חיוב משום צע"ח בד"כ יש משום מצות גמ"ח. ונראה שאם מקום חפצו רחוק ממקום שהוא נוסע עד שהדבר גורם לצער ודאי אינו מחויב דמאי אולמי דצערו דידיה מצערו דחברו. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון שנ"ח]. ואם הדבר גורם הפסד ממוני או מניעת רווח, עי' להלן.

להמתין לחברו שהתעכב בדרך

אנשים ההולכים יחד בדרך כל א' עם רכבו וכדו', כיון שנתחברו לילך ביחד ואירע תקלה לאחד מהם ואינו יכול לילך כ"כ במהירות, אין חבריו רשאין ליפרד ולהניח זה עם רכבו לבד בדרך, אם לא באופן שאינו יכול להמשיך כלל שאזי א"צ להתעכב בשבילו יותר מדאי. [שו"ע (שם סע' יב) וסמ"ע (ס"ק כ)]. וכשמתעכבים בשבילו צריכים לסייעו לתקן התקלה כמבואר לעיל. [ערוה"ש (אות יג)]. ואם הדבר גורם הפסד ממוני או מניעת רווח, עי' בסמוך.

קבלת שכר

אע"פ שחייב לעזור לחברו ע"מ להצילו מצער השהיה, מ"מ רשאי לדרוש שכר. [עי' בב"מ (לב:) שצער ישראל שלא הצטרך לשהות שם, בכלל טעינה (ושם מדובר אף כשעוזר לו לפרוק משא מבהמה), וטעינה הרי היא אף בשכר כמבואר בשו"ע (שם סע' א). אלא שבראשנים הנ"ל משמע שהיכן שפורק עמו עכ"פ המשא שעליו בכלל פריקה, וקצ"ע]. ואם הלה לא מוכן לשלם פטור. [גר"ז (צעב"ח אות ג)]. (ובמקום צער הגוף ממש י"ל שחייב להצילו אף בחינם אפי' אין חשש פקו"נ). [כן משמע מהשו"ע (יו"ד סי' שלו סע' ב). וכן מוכח מהמהרצ"ח (ב"ק פא:). ועי' בלשון הרמב"ם (פה"מ נדרים פ"ד), ואכמ"ל].

הוצאת ממון

אם עזרתו כרוכה בהוצאת ממון, הפסד או מניעת רווח מחמת שהייתו שם וכדו', פטור מלעזור או להמתין בשבילו כי אינו מחויב להציל אלא ע"י טורח גופו, אבל לא ע"י הוצאת ממון. [עי' חו"מ ריש סי' רס"ה. וכן הוא בגר"ז (צעב"ח אות ג)]. ואם הלה מוכן לשלם הפסדו חייב [עי' חו"מ (שם)], אם בטוח הוא בעיניו שישלם. [גר"ז (מציאה אות לג)].

אינו לפי כבודו

אדם מכובד כגון מחמת עשרו, או ת"ח שאין דרכו לשאת משא וכדו' (אף בשלו), פטור מלעזור לחברו להשיא משאו. [שו"ע (שם סע' ג ורסי' רסג) וגר"ז (אות לז)]. ומ"מ אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין עושה. וי"א שאף אם הוא ת"ח עושה. וכן עיקר לבני ספרד. [שו"ע (שם)]. וי"א שאם הוא ת"ח אסור לו להחמיר ע"ע מפני כבוד התורה, ואם רוצה לעשות לפנים מן השורה ישלם מכספו לאחרים שיעשו בשבילו. וכן עיקר לבני אשכנז. [רמ"א (שם וסי' רסג סע' ג)].

שמירת הגוף והנפש

מקומות שאסור לטייל בהם משום סכנה

כל דבר שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש משום סכנה, מותר לאדם לעשות כן דשומר פתאים ה', ומה שקצרה יד האדם לדעת וליזהר ממנו הקב"ה שומר עליו. אולם דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה. [עי' בשש"כ (פל"ב הגה ב) בשם הגרשז"א זצ"ל]. וע"כ טיול שדרך העולם לחוש בו משום סכנה אסור. [עי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"י].

נסיעה למקום סכנה להתפלל בקברי צדיקים

אסור ללכת למקום סכנה אפילו כשמטרתו להתפלל על קברי צדיקים וכדומה. [דאסור להסתכן אף לצורך מצוה כמבואר במ"א (סי' קד ס"ק א) ועוד פוסקים. עי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון פ"ח].

משחק פיינטבול וכדו'

כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון (או בזיון) הרי זה עובר בלא תעשה, שנא' לא יוסיף להכותו. [רמב"ם (חו"מ פ"ה ה"א) ושו"ע (חו"מ סי' תכ)]. ואפילו אם חברו נותן לו רשות להכותו אסור. [גר"ז (נזקי גוף אות ד), אג"מ (או"ח ח"ג סי' עח). וחזו"א (חו"מ סי' יט רס"ק ה)]. ומ"מ אם נתן לחברו רשות לחבול בו חבלה קטנה, שהיא בלא צער ובלא בושת דרך שחוק בעלמא אין איסור. [אג"מ (שם)]. ועי"כ מותר להשתתף במשחק פיינטבול ודומיו אע"פ שאם פוגע בחברו הדבר מכאיב, והכל לפי הענין. [ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רכ"ד].

להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות יש לשלוח דוא"ל למערכת: amikta@amikta.co.il
© שמעתא עמיקתא – להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503